

برساخت گفتمانی خردمایه مداخله دولت در توسعه فناوری‌های راهبردی؛ مطالعه موردی صنعت بالادستی نفت ایران

محمدامین قانع‌راد^۱، حمیدرضا فرتوک‌زاده^۲، محمدرضا آذرآئین^{۳*}

۱- استاد مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور

۲- دانشیار دانشگاه صنعتی مالک‌اشتر

۳- دانشجوی دکتری سیاست‌گذاری علم و فناوری، مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور

چکیده

واکاوی خردمایه مداخله دولت در توسعه فناوری، نقشی مهم در فهم دلایل موفقیت و شکست سیاست‌های توسعه فناوری دارد. در این مقاله چارچوب تحلیلی برساخت گفتمانی خردمایه مداخله دولت فراتر از خردمایه‌های نظری ارائه شده است. با استفاده از این چارچوب تحلیلی و بررسی اسناد مهم با محوریت هشت برنامه وزرای نفت پس از انقلاب و همچنین مصاحبه‌های تکمیلی، خردمایه مداخله دولت در توسعه فناوری بالادستی نفت در ایران با استفاده از روش‌های تحلیل مضمون و تحلیل گفتمان در پنج دوره پس از انقلاب و در دو محور خردمایه نظری و ایده سیاستی مورد بررسی قرار گرفته است. در محور خردمایه نظری، مداخلات بیشتر مبتنی بر دیدگاه‌های ساختارگرایی و در برخی دوره‌ها نیز ورود دیدگاه‌های نئوکلاسیکی و نهادگرایی بوده است. در این مقاله ایده سیاستی به دو بُعد ایده حکمرانی و ایده فنی تقسیم شده است. با توجه به غلبه گفتمان بهره‌برداری در صنعت نفت، ایده حکمرانی مبتنی بر تجمیع و هدایت خرید قطعات و تجهیزات به سمت ساخت داخل و انتقال فناوری از شرکت‌های خارجی در قالب قراردادهای نفتی شکل می‌گیرد و ایده فنی نیز از کپی‌سازی و مهندسی معکوس قطعات و تجهیزات آغاز و در یک سیر تکاملی - البته دیر هنگام - به کسب دانش و فناوری مطالعه و توسعه میادین و مدیریت طرح‌های توسعه منتهی می‌شود.

کلیدواژه‌ها: خردمایه، مداخله دولت، توسعه فناوری، رویکرد گفتمانی، صنعت نفت

برای استنادات بعدی به این مقاله، قالب زیر به نویسندگان محترم مقالات پیشنهاد می‌شود:

Ghanei Rad, M. A., Fartokzadeh, H. R., & Azaraein, M. R. (2018). Discursive Construction of Government Intervention Rationale in Development of Strategic Technologies; The case of Upstream Oil Technology in Iran. *Journal of Science & Technology Policy*, 10(2), 13-27. {In Persian}.

Discursive Construction of Government Intervention Rationale in Development of Strategic Technologies; The case of Upstream Oil Technology in Iran

Mohammad Amin Ghanei Rad¹, Hamid Reza Fartokzadeh², Mohammad Reza Azarain^{3*}

1- Professor, National Research Institute for Science Policy, Tehran, Iran

2- Professor, MalekAshtar University, Tehran, Iran

3- Ph.D. Candidate, National Research Institute for Science Policy, Tehran, Iran

Abstract

Exploring the Government intervention in technology development plays an important role in understanding the reasons for the success and failure of technology development policies. In this paper, an analytical framework for discursive construction of government intervention rationale goes beyond theoretical rationale. Based on this, Using this analytical framework and reviewing the important documents centered on the eight programs of oil ministries and conducting supplementary interviews, the Government's intervention rationale in the development of upstream oil technology in I.R. of Iran has been examined by using thematic analysis and discourse analysis in the five post-revolutionary period in two theoretical rationale and policy idea. At the theoretical rationale, intervention in this era was more based on structuralist views and, in some periods, the introduction of neoclassical and institutional views. In this paper, the policy idea is divided into two dimensions: the governance idea and technical idea. Regarding the dominance of exploitation discourse in the oil industry, the governance idea is based on the integration and directing of the purchase of components and equipment for the inward construction and transferring technology from foreign companies in the form of oil contracts. The technical idea of copying and reverse engineering of components and equipment began in the course of an evolutionary but late development of the knowledge and technology of field study and development and management of development projects.

Keywords: Rationale, Government Intervention, Technology Development, Discursive Approach, Oil Industry

* Corresponding author: azarain1@yahoo.com